

DOI: <https://doi.org/10.18485/philologia.2021.19.19.7>UDK: 811.134.2'366.52
81'243

■ STAV POVODOM RODNO OSETLJIVIH VRSTA REČI U ŠPANSKOM KAO STRANOM JEZIKU: ISTRAŽIVANJE NA KATEDRI ZA IBERIJSKE STUDIJE FILOLOŠKOG FAKULTETA

DUNJA BRANKOV¹Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet
Beograd, Srbija

U teorijskom delu rada predstavljena je slika roda u okviru jezika u Srbiji i Španiji, kao i španskog jezika i rodne ravnopravnosti unutar njega. Prikazuje se rod u španskom jeziku i osnovne promene, ali i problem neutralnog roda te kako rešiti ovu novinu uvođenjem slovnih izmena. Pred istraživanje, oslikava se slučaj učenja španskog jezika kao stranog u Srbiji i podučavanje roda. Samo istraživanje vezuje se za studentkinje i studente osnovnih studija Katedre za iberijske studije Filološkog fakulteta u Beogradu. Putem *online* ankete ispitano je njih osamdeset šestoro povodom stava u slučaju rodno osetljivih vrsta reči u španskom jeziku uz primere oblika ličnih zamenica *Nosotros/Vosotros, Nosotras/Vosotras*, kao i nepriznatog oblika *Nosotres/Vosotres*. U prikazanim situacijama u anketi studentkinje i studenti su potvrdili pretpostavku istraživanja da će se okrenuti muškom rodu kao neutralnom, iako je jedan od slučajeva bio da je grupa formirana pretežno od osoba ženskog pola sa jednom muškom osobom. Takođe je dokazano jako malo poznavanje novog neutralnog oblika *Nosotres/Vosotres* i na koga se odnosi. Neki od zaključaka jesu da je potrebno proširiti vidike onima koji uče španski kao strani jezik i uputiti ih u raznovrsnosti koje se javljaju u okviru jezika. Dodatna istraživanja trebalo bi sprovesti na nivou drugih Filoloških fakulteta u Srbiji.

Ključne reči: španski jezik, rodno osetljive vrste reči, muški i ženski pol, *Nosotros/Vosotros, Nosotras/Vosotras, Nosotres/Vosotres*.

1 Kontakt podaci (Email): dunjabra@gmail.com

1. UVOD

Jezik predstavlja sredstvo komunikacije koje je svojstveno ljudskom biću, gde se javljaju različita shvatanja i drugačije izražavanje ukoliko je u pitanju osoba muškog ili ženskog pola. Tako kada se uzme u obzir moderno doba i širenje svesti o ravnopravnosti i jednakim pravima koja treba svi da imaju, često se spominje pojam rodna ravnopravnost. Tu se rod uz komunikaciju spaja sa jezikom i mogućom diskriminacijom unutar njega. Ova veza je bitna u svim pogledima, ali se posebno naglašava prilikom učenja stranih jezika jer se uključuje još jedna kultura u odnosu na onu koja nam je bliska i poznata uz maternji jezik. Samim tim, potrebno je usvojiti norme određenog jezika koji se uči i uvideti kakav je njegov odnos sa pojmom roda. Ovde se polazi od činjenice da je rod u jeziku onaj koji se prilagođava promenama u društvu i na taj način adaptira u svetu ravnopravnosti. Kada je reč o španskom jeziku, koji ima glavnu ulogu u ovom radu, može se primetiti da se s vremena na vreme javljaju promene koje su pokrenute od strane društva, a te promene tiču se nadležnih institucija (kao što je na primer *Real Academia Española*). Menjanje jezika svakako nije novina, ali se u modernom dobu sve aktivnije radi na skretanju pažnje na ravnopravnost u okviru jezika i samim tim uklapanju u društvene promene.

Dakle, u španskom jeziku se događa da se rodno osetljive vrste reči prilagođavaju novim situacijama (na primer pojavi transrodnih osoba), što nije slučaj samo za ovaj jezik, ali je on u fokusu. Te slučajeve je potrebno približiti govornicima španskog jezika kojima ovaj jezik nije maternji već ga uče kao neki naredni jezik koji potpada pod naziv strani jezik. Uz veliku borbu za isticanje prava žena, u Španiji dolazi do korišćenja rodno osetljivih oblika u možda drugačijem svetlu, u odnosu na standardno učenje španskog jezika. Ukoliko se obrađuje pojam ličnih zamenica, prvo i drugo lice množine mogu razlikovati rod u zavisnosti da li se radi o grupi osoba ženskog ili muškog pola. Do polemike dolazi kada je u pitanju kombinacija polova u jednoj grupi te da li za oba pola iskoristiti pojam za osobe muškog pola, kao što je uobičajena praksa, ili uvesti nov naziv koji bi bio dovoljno drugačiji, neutralan i prihvatljiv za obe grupe. Pokreće se i pitanje ukoliko su u grupi pretežno osobe ženskog pola, da li upotrebiti pojam koji se odnosi isključivo na osobe ženskog pola, gde bi možda došlo do diskriminacije u slučaju osoba muškog pola.

Uz teorijski uvod u trenutnu situaciju sociolingvistike i jezičkih normi španskog jezika, sprovodi se istraživanje na Katedri za iberijske studije Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu koje obuhvata studente i studentkinje osnovnih studija španskog jezika. Ispitivanje je imalo za cilj da predstavi stav studenata i studentkinja povodom promena u španskom jeziku u vezi rodno osetljivih oblika vrsta reči te da kroz lično iskustvo i preferencije iskažu svoje mišljenje vezano za upotrebu određenog oblika roda u nestandardnim situacijama. Kako bi se dobila jasna slika španskog jezika kao stranog i pristupa podučavanju gramatičkim sadržajima takođe su prikazani slučajevi u obrazovanju, tj. na koji način se uključuju rodno osetljivi oblici u nastavu španskog jezika kao nematernjeg.

2. JEZIK I ROD

Da bi se stvorila slika o jeziku i rodu kao jednom skupu koji se prepliće u svakom pogledu, potrebno je uvideti kakav odnos postoji, koliko se menja u skladu sa vremenom, konstantnim promenama u društvu i drugo. Prema Filipović (2011: 409), jezik se može definisati kao sistem znakova koji se koristi u komunikaciji i u interakciji među članovima jedne govorne zajednice. Iako ranije uziman kao apstraktan pojam, danas je pristup drugačiji gde se svaka promena u društvu i jeziku događa prvenstveno kroz upotrebu jezika. Ipak, jezik odvojen od društvenog konteksta, prečesto je pod njegovim uticajem i na taj način se adaptira govornim situacijama. Tu se pokreće pitanje roda, gde se u jeziku razvijaju različiti stavovi prema upotrebi jezika od strane muškaraca i žena, te i njihovoj ravnopravnosti. U tom smislu veoma je značajno pokretanje pitanja kritičkog sociolingvističkog pristupa rodnoj ravnopravnosti u jezičkom planiranju kako bi se napravile određene promene u društvenom pogledu u vidu postizanja jednakosti u jezičkom i društvenom polju (Filipović 2011: 409, 416). Otvaranjem velike teme kao što je rodna ravnopravnost u pogledu jezičkog planiranja i politike, potrebno je osvrnuti se na ranija istraživanja kada su ovi pojmovi bili manje aktuelni.

Samim tim, prema dvema analizama, koje su izašle sedamdesetih godina dvadesetog veka, istraživačica Lejkof i Gal (Lakoff 1973; Gal 1978) dobija se jasnija slika položaja jezika i roda u okviru društva tog vremena. Položaj muškarca i žena ogleda se u jeziku i razvojem njihovog odnosa u jednoj zajednici prikazuje se kolika razlika u pogledu jezičkih normi postoji u zavisnosti od rodne pripadnosti osobe koja se u tom trenutku izražava. Slično tome, u novijim istraživanjima (Sunderland 2006; Blumberg 2007) uviđa se koliko je napredovalo društvo u mnogim sferama vezano za jezik i rod, ali da isto tako ostaje dosta toga što se može izmeniti i avanzovati u korist rodne ravnopravnosti. Položaj žena jeste na višoj lestvici i u određenoj ravni sa muškarcima, ali u okviru jezika i društva potrebno je dodatno podučavati i podizati svest o nedostacima u jeziku pri izražavanju. Tako Filipović ističe da je neophodno aktivirati se na nivou zajednice kako bi se implementirale rodno osetljive jezičke politike kada već nije moguće da se u praksi to dogodi sa nekog višeg položaja. Pomakom u vidu izmene na internet portalu Katedre za iberijske studije Filološkog fakulteta u Beogradu u skladu sa nazivima koji podržavaju rodni diverzitet, ostvaruje se napredak u okviru shvatanja jedne akademske zajednice (Filipović 2009: 120). Uz mnoge druge pristupe, moguće je doprineti poimanju jezika i roda u pogledu koji ne podrazumeva uvek rodnu diskriminaciju.

Kako bi se rodna ravnopravnost u dodiru sa jezikom približila drugim prilikama, obrazovne institucije jedno su od glavnih mesta za posmatranje odnosa jezika i roda, njegovo izučavanje i podučavanje u vezi promena. Prema Svon (Swann), u okviru učionice postoji više oblika jezika koji potpadaju pod školski jezik i prikazuje razne situacije u komuniciranju među školskom decom, ali i nastavnicima i nastavnica. Pored toga, jezik koji karakteriše dečake i devojčice razlikuje se iako ga koriste u istom okruženju i događajima. Sami predmeti u školskom obrazovanju obojeni su rodnim razlikama koje utiču na razvoj dečaka i devojčica. Jezik koji koriste u toku časova tako je drugačiji u odnosu na pol osoba koje govore gde se obraćanje razlikuje zbog roda i rodni nejednakosti. To može biti prednost kako bi se napravio diverzitet u okviru

obrazovanja, ali isto može da predstavlja prepreku u daljem razvitku jer će postojati razlike u odrastanju čak i u pogledu jezika (Swann 2003: 624–625). Obrasci koji obeležavaju školovanje ostavljaju kasnije veliki trag na odrastanje i poslovanje, te je bitno obratiti pažnju na rodne stereotipe u obrazovanju i kako ih prevazići.

U osnovnoj školi javljaju se rodni stereotipi koji se gotovo uvek povezuju sa jezikom. Ipak, u istraživanju Plut (2004) prikazuje se kako se u učenju jezik i rod prepliću kroz udžbenike u Srbiji koji su namenjeni podučavanju i sazrevanju. Iako je logično da se jedan od glavnih skupova kao što su jezik i rod, jave u udžbenicima, problem nastaje kada je prisutna stereotipizacija i rodna diskriminacija u njima. Procentualno se u osnovnim školama javlja skoro isti broj muških i ženskih đaka, dok se u srednjoškolskom i visokom obrazovanju prikazuje приметно veći procenat ženskih đaka u odnosu na muške. Samim tim je odnos u udžbenicima nešto drugačiji u odnosu na opšte verovanje te je žena prikazana kao deo potlačenog društva koja se bori za bolju i pravedniju zajednicu, ali ima i mnogo empatije vezano za patnju žena i njihovu ulogu u društvu. Isto tako žena podržava borbu za ravnopravnost i jasno se definišu ova prava, ali se spominje i požrtvovanost za porodicu i njihovu ulogu majke. Tu je sa jedne strane podstaknuta borba za emancipaciju žena, a sa druge strane se daje indirektna podrška ulozi žene kao žrtve (Plut 2004: 40, 47). Kakav je tek onda uticaj na jezik kada se o rodnim politikama na ovakav način odnosi? Potrebno je postaviti razna pitanja i dati odgovore kako bi se jezik i rod načinili ravnopravnim u društvu. Međutim, treba uzeti u obzir da se ovo istraživanje fokusira na devedesete godine dvadesetog veka i da verujemo da se do dvadesetih godina dvadeset prvog veka sigurno nešto promenilo u obrazovanju.

Na sličan način, u Španiji, u regiji Baskija, predstavljen je u istraživanju Echeverria (Echeverria 2003) uticaj muškaraca u odnosu na žene u pogledu doprinosa baskijskom jeziku i kulturi, gde je udeo žena maltene izbrisan. U okviru srednje škole u gradu San Sebastijanu sprovedena je analiza u kojoj su ispitani identitet, solidarnost i prirodna povezanost sa narodnim, baskijskim jezikom uz glavnu frazu pozdrava *hi* (na baskijskom *zdravo*). Ta fraza indirektno upućuje na muške govornike kako bi predstavila odnos autentičnog baskijskog identiteta, kulture i muškosti koja je simboliše. Ovaj diskriminišući stav naišao je na nerazumevanje kod žena koje su osporile tu privilegiju u raznim domenima. Ispitivanjem je dokazano da se i u srednjim školama menja svest o stavu prema baskijskom jeziku kao identitetu muškosti, te se povezuje i potencira kao jednak jezik među muškarcima i ženama (Echeverria 2003: 402, 409). Takav primer se javlja u mnogim neistraženim slučajevima gde je upotreba jezika povezana najčešće sa muškim rodom, što oslikava određenu primenu jezika u okviru društvenih normi. Prečesto se izražavanje na jednom jeziku dovodi u vezu sa muškim rodom, a ženski ostaje zapostavljen. Kakav je slučaj sa španskim jezikom analiziraće se u sledećem poglavlju da bi se ispitao rodno ravnopravni status ovog jezika.

3. ŠPANSKI JEZIK I RODNA RAVNOPRAVNOST UNUTAR NJEGA

Kako bi se prikazao slučaj španskog jezika i navodne rodne diskriminacije u samom jeziku, potrebno je zaći u gramatičke norme roda i uvideti koji se tu problemi javljaju.

Prema starijim analizama roda u španskom jeziku Rozenblat (Rosenblat 1962) ističe za vrste reči (od kojih su u radu značajne za pomen imenice, zamenice i pridevi) da ukoliko su muškog roda trebalo bi da se završavaju na slovo -o, a ako se radi o ženskom rodu da je u pitanju slovo -a. Čim postoji ovakvo pravilo, postoje i njegovi izuzeci. Tako se javlja mnoštvo primera gde je pravilo obrnuto ili se završavaju na neki drugi vokal ili suglasnik te izlaze iz okvira navedenih normi. Samim tim kada se radi o množini vrsta reči koje su spomenute, uključuje se pravilo da je muški rod takozvani neutralni, dok ženski obeležava samo ženski rod. Dakle, ako želimo da iskoristimo reč *deca* ili *dečaci*, upotrebićemo reč *niños*, dok *niñas* određuje samo skup koji čine devojčice (Rosenblat 1962: 33–34). Na sličan način se i dosta godina kasnije u drugim analizama (Schroten 2001; Lagares Díez 2004) još uvek na isti način deli rod i shvata podela na muški rod kao neutralni i ženski kao samo ženski, gde se tako podučava i pri učenju španskog kao stranog jezika.

Ipak, u pogledu savremenog doba i u modernoj lingvističkoj borbi za ženska prava sve češće se javljaju istraživanja koja se bave korišćenjem roda u pogledu koji ne bi trebalo nikoga da diskriminiše. Da bi se došlo do potpune jednakosti među muškarcima i ženama, mora se dotaći i jezika, jer nismo ni svesni koliko ravnopravnosti može da se iznedri iz ovih promena, kao što ističe istraživanje Balmasede Maestu (Balmaseda Maestu 2019). Postavlja se pitanje da li je španski jezik seksistički i kako načiniti da bude inkluzivan u što širem polju. Ovde se fokus stavlja na ranije spomenuti slučaj muškog roda kao neutralnog u španskom jeziku gde se u nekim situacijama može proizvesti diskriminatorni govor služeći se neutralnim rodom koji je zapravo muški, iako bi trebalo da uključuje i jedan i drugi rod. To se događa u objavama na televiziji, u novinama, pri javnim govorima i slično, kada se ne naglašava da se radi o neutralnom rodu, već se koristi tako da se podrazumeva da je obuhvaćen i muški i ženski rod. Drugi razlog zbog kog se postavlja pitanje jezičke diskriminacije jeste slučaj zaposlenja i pozicija koje žene zauzimaju, a oslovljavane su u muškom rodu. Vremenom su se usvojile adaptacije u jeziku, ali nisu promenjeni oblici za pozicije koje nisu toliko frekventne, gde se na primer koristi reč član (*miembro*), umesto članica (*miembra*). Kako bi se ove nesuglasice izbegle, osmišljeni su simboli za korišćenje neutralne oznake pola referenata kao što su @ i x (*bienvenid@s, amigxs*), ali nisu zaživeli u formalnoj upotrebi i postojali su samo u pisanom izdanju jer bi se usmeno izgovarali isto kao i neutralan, muški rod (Balmaseda Maestu 2019: 59, 65, 70). Navedeni primeri nisu vezani samo za španski jezik, te se javljaju i u srpskom, između ostalih, ali će fokus analize ostati isključivo na španskom.

Pored istaknutih slučajeva pokušaja implementacije novog neutralnog načina izražavanja, u analizi Barera Linares (Barrera Linares 2019) izdvajaju se i znakovi * i = (*niñ*s, trabajador=s*) koji imaju istu funkciju kao prethodno spomenuti simboli. Takođe se javljaju i varijante koje ističu muški i ženski rod navođenjem i jednog i drugog roda određenog člana (*los y las niños y niñas*), pisanjem oba roda uz razdvajanje zagrada ili kosom crtom (*ellos(as), el/la niño/a*), ili navođenjem oba oblika imenica, zamenica i prideva u muškom i ženskom rodu (*diputadas y diputados*). Ipak, jedan od primera koji se izdvojio jeste korišćenje slova -e umesto neutralnog, muškog roda, koji bi uključivao i muški i ženski rod, a mogao bi da se koristi i u pisanom i u govornom jeziku jer bi se izgovarao drugačije od jednog i drugog roda. Uz primere kao što je obuhvatanje svih osoba (*todes*) javlja se problem kod vrsta reči koje se već završavaju na slovo -e,

te bi se na primer menjala situacija u pogledu članova. Moguće je promeniti te vrste reči kako bi se završavale na neko drugo slovo u muškom rodu, da bi u neutralnom obliku bile na slovo -e. Zanimljivo je da je prema ovom istraživanju uzrast koji podržava promene u jeziku u pogledu inkluzije vezan za one od trideset pet godina do pedeset pet. Međutim, najkonzervativniji uzrast jeste od dvadeset pet do trideset četiri godine, sa skorije završenim školovanjem, i od pedeset pet godina pa naviše, gde su oni koji imaju određene ustanovljene vrednosti i teže su skloni njihovim promenama (Barrera Linares 2019: 336, 345, 347). Prihvatanje izmena zavisi i od uzrasta učesnika, te nije sve u gramatici i donošenju novih pravila, koja možda neće biti usvojena od strane većine.

Samim tim ukoliko se govori o usvajanju novina vezano za rodnu ravnopravnost u španskom jeziku u okviru roda, treba uzeti u obzir mišljenje i onih koji se sa time ne slažu. Prema autoru Mendivil Hirou (Mendivil Giró 2020) muški rod kao neutralan dovoljno prikazuje da se radi o uključivanju oba pola, a ne samo muškog. Oblik muškog roda kao inkluzivnog je nastao kao posledica neobebeženog karaktera u rodnom sistemu španskog jezika. Ističe da taj oblik koji podrazumeva inkluzivnu upotrebu muškog roda nije produžetak oblika muškog roda sa označavanjem i žena, već je u pitanju prirodni nedostatak semantičkog pola u leksičkim spisima. Tu se dodaje da nema povezanosti između muškog roda i semantičke osobine pola, muškarca, te da je nepotrebno stvarati nove varijante u jeziku vezano za ovaj slučaj. Interesantno je da navodi kako upotreba inkluzivnog muškog roda nije omela niti usporila pristup žena javnom diskursu i da je društvo ono koje menja jezik, a ne da jezik može promeniti društvo (Mendivil Giró 2020: 37, 61–62). U svakom slučaju, potrebno je pogledati činjenice i koliko su promene u jeziku potpomogle emancipaciji žena, čak i da nisu pošle prvo od promena u društvu, nego se oslonile na jezik kao jedno od najjačih sredstava moći.

Da bi bile priznate u društvu žene su morale da se prilagode mnogim situacijama i danas, u modernom dobu, i dalje su u podređenom položaju u nekim slučajevima. Svakako napredak postoji, ali treba još uključiti institucije u adaptaciju jezika kako bi nove varijante bile što prihvaćenije. Tako je prema istraživanju Skoto (Scotto 2020) aktiviranje Španske kraljevske akademije (*Real Academia Española* – RAE) neophodno kako bi se promene u španskom jeziku ozvaničile. Ukoliko postoji želja za implementiranjem novog izraza u okviru španskog jezika u Španiji, ali i na celom svetu, potrebno je da RAE to i odobri. Pitanje rodne ravnopravnosti u španskom jeziku i priključivanje novog neutralnog oblika razmatrano je u ovoj instituciji, ali nije došlo do potpunog prihvatanja. Još uvek se zvanično predstavlja oblik muškog roda kao neutralan i inkluzivan, dok je oblik ženskog roda vezan samo za žene. Pokreće se i pitanje onih koji se ne osećaju ili se ne identifikuju ni kao žene ni kao muškarci, te kom obliku u rodnim promenama oni pripadaju. Rešenje nije izneto kao nešto novo već se praktikuju standardne forme, iako se u Argentini, u Južnoj Americi, sve više može čuti neutralni oblik koji podrazumeva završetak na slovo -e, mada nije za sada zvanično priznat (Scotto 2020: 3, 6, 9). Možemo samo pretpostaviti da će ovakvih slučajeva biti sve više i da će možda morati da se pronađe zvanična alternativa kako se niko ne bi osećao diskriminisano. Prema tome, potrebno je ispitati učenje španskog jezika kao stranog te na koji način se ovakve situacije predstavljaju u podučavanju jezika i literaturi iz koje se uči.

4. PODUČAVANJE U ŠPANSKOM JEZIKU KAO STRANOM: UVOD U ISTRAŽIVANJE

Kada se uči španski jezik kao strani jedna od glavnih stvari vezano za rod jeste da se naglašava da postoji muški i ženski, te da sve napomenute vrste reči moraju pripadati jednom rodu. Kao što je spomenuto ranije, u zavisnosti od završetka određene vrste reči može se zaključiti kom rodu pripada i tako se u većini slučajeva podučava u okviru časova španskog jezika. Prema nekim analizama (Liceras 2009; Lieberman 2010), putem odabira odgovarajućeg roda i njegovog oblika, kao i uklapanja više vrsta reči po tom pitanju, proceniće se nivo znanja učenika. Uticaj drugih jezika koji se uče takođe je prisutan pri obradi roda i oblika koji su najprikladniji za posebne slučajeve. Engleski jezik je jedan od glavnih koji se javlja kao uticajan i samim tim mogu se videti poteškoće pri usvajanju španskog kao drugog stranog jezika pored engleskog (Zuluaga Jaramillo 2016: 208). Ipak, verovatno nezgodniji slučaj jeste kada španski potpadne pod uticaj srodnog jezika kao što je italijanski, te je učenje otežano zbog mnoštva sličnosti, ali i razlika koje nisu lako vidljive ni logične (Vujović 2019: 23). U tom pogledu prilagođavanje nastave jeziku koji nam je blizak može doprineti boljem učenju. Trebalo bi uporediti srpski i španski jezik u pogledu roda, te kako je u udžbenicima u Srbiji predstavljena moguća diskriminacija u okviru španskog jezika koji je podučavan.

Rodna neravnopravnost se u udžbenicima ne mora javiti isključivo u polju jezika koji se uči, već i u ilustracijama i prikazima koji se obrađuju kao što su predstavljanje žena kroz profesije koje se karakterišu kao ženske, manje prisustvo žena na slikama ili upotreba jezika u kojoj prevladuje muški rod (Stojanović 2014: 12). Tako je u osnovnim i srednjim školama gde se podučava španski jezik potrebno da se posmatra nastava iz rodne perspektive da bi se ispitali stavovi po pitanju rodno osetljivog jezika i rodnih stereotipa u nastavi. U istraživanju Đuričić (2016: 15) polazi se od toga da nastavni materijal može biti jedno od glavnih sredstava za rodne i jezičke ideologije koje će se na taj način implementirati i mogu uticati na razvoj identiteta učenika i učenica uz posredstvo nastavnika i nastavnica. Treba imati u vidu to da je nekada presudan odnos nastavnika i nastavnica i učenika i učenica uz adekvatan pristup rodnim ideologijama gde odgovarajući udžbenik isto tako veoma utiče na ishod učenja. Slično tome, u analizi Đuričić Gnjatović (2017: 7) uz izučavanje udžbenika koji se bave španskim kao stranim i koriste se u Srbiji u svim nivoima obrazovanja, uviđa se da su prisutni rodni stereotipi, u smanjenom broju, ali da svakako mogu imati uticaj na konstruisanje rodni identiteta kod učenika i učenica, kao i da se ograničavaju na opšte pojmove roda. Ovo može predstaviti određenu sliku učenja španskog jezika u okviru srpskog obrazovanja i na koji način se prenosi znanje španskog jezika. Ipak, potreba za aktuelnostima je neminovna pogotovo kada je u pitanju jezik koji je živa stvar i konstantno se menja. Tako treba pratiti situaciju povodom obeležavanja prirodnog pola referenata kod rodno osetljivih vrsta reči u španskom jeziku i podučavati u skladu sa trenutnim dešavanjima uz kulturne implikacije kako bi slika bila potpuna.

Dakle, da bi se u praksi uvidelo stanje shvatanja rodno osetljivih vrsta reči u španskom jeziku kao stranom, sprovedeno je istraživanje na Filološkom fakultetu u Beogradu u okviru Katedre za iberijske studije, a ispitani su studenti i studentkinje osnovnih studija putem *online* ankete koju su imali priliku da popune. Sama anketa je

bila sadržajno kratka i za odgovaranje je bilo potrebno oko sedam minuta, a možda i manje vremena. Nije postojao tačan niti netačan odgovor već je trebalo da zabeleže ono što im se prema znanju španskog jezika činilo kao najlogičnija opcija, na osnovu lične preferencije. Ideja ispitivanja vezana je za utvrđivanje stava povodom rodno osetljivih vrsta reči u španskom jeziku kao stranom studentkinja i studenata koji su španski učili na fakultetu, kao i da li im je poznata alternativa u pogledu neutralnog roda koja nije zvanično priznata. Prema tome u nastavku su predstavljena pitanja ankete, pretpostavka istraživanja, podaci o učesnicama i učesnicima, kao i rezultati analize uz grafičke prikaze.

5. ANALIZA ISTRAŽIVANJA *ONLINE* ANKETE

Kako bi se ustanovio stav studentkinja i studenata osnovnih studija povodom rodno osetljivih vrsta reči, napravljena je *online* anketa u okviru *Google* alatki gde su odgovorili na data pitanja. Prosleđena je svim godinama osnovnih studija Katedre za iberijske studije putem društvene mreže *Facebook*, tj. dve grupe unutar nje, kao i na platformi *Moodle*. Mogućnost rađanja ankete bila je otvorena nedelju dana u periodu kraja drugog ispitnog roka. Glavna pretpostavka istraživanja jeste da se studentkinje i studenti osnovnih studija Katedre za iberijske studije u odabiru reči kod kojih je moguće iskazati različit pol referenta odlučuju za muški rod kao neutralni, odnosno u slučaju primera iz ankete za lične zamenice prvog i drugog lica množine *Nosotros/Vosotros*. Isto tako se pretpostavlja da nisu upoznati sa novim tendencijama u jeziku koje se tiču ličnih zamenica *Nosotres/Vosotres*, niti šta podrazumevaju. Pitanja u anketi su bila podeljena na tri dela sa ukupno deset pitanja od kojih su dva bila opciona. Uvodni deo je sadržao samo opšte informacije o anketi, drugi lične podatke (pol, godinu rođenja i godinu studija, s tim što je pitanje za godinu rođenja bilo izborno) i treći je deo sa glavnim pitanjima istraživanja. Svako pitanje je sadržalo polje koje su studentkinje i studenti mogli slobodno da popune ako im nijedan od ponuđenih odgovora nije bio skladan. U krajnjem delu bilo je sedam pitanja od kojih je poslednje sa dodatnim komentarom bilo otvorenog karaktera i fakultativno za popuniti. Forma pitanja je bila takva da je u nekima (4, 5. i 9.) mogao da se odabere jedan ili više odgovora, a u ostalima da se označi samo jedan prikladan odgovor.

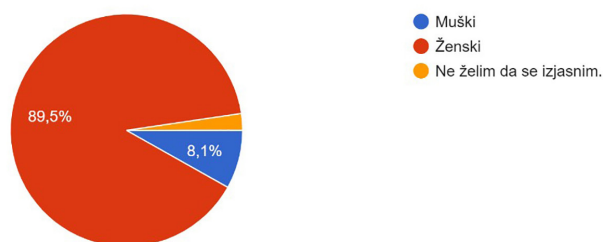
Prva dva pitanja poslednjeg dela su bila gotovo iste sadržine osim ličnih zamenica koje su date kao primer i pripadaju jednom rodu, odnosno vezane su za to kada se koristi oblik ličnih zamenica *Nosotros/Vosotros* i u sledećem *Nosotras/Vosotras*. Ponuđeni odgovori su se odnosili na grupe osoba samo muškog pola, ženskog, i jednog i drugog, više muškog ili više ženskog pola, ali su mogli odabrati i opciju u svim navedenim slučajevima. Naredna dva pitanja su bila kao u ogledalu, gde je trebalo označiti odgovor *Nosotros/Vosotros*, *Nosotras/Vosotras* ili oba ponuđena. Tekst pitanja se odnosio na korišćenje ovih ličnih zamenica u grupi koju pretežno formiraju osobe muškog pola i samo jedna osoba ženskog, kao i gde su gotovo sve osobe ženskog pola i samo jedna osoba muškog. Sledeća dva pitanja su se odnosila na oblik ličnih zamenica koji još uvek nije priznat, a to je *Nosotres/Vosotres* i da li im je poznat, gde su odgovarali sa da ili ne. Drugo pitanje ovog karaktera je imalo za cilj da prikaže šta studentkinje i studenti misle

na koga se ovaj oblik odnosi, a bili su ponuđeni odgovori na osobe muškog i ženskog pola, samo muškog ili ženskog, na transrodne osobe, na one koje se ne identifikuju ni sa jednim ni sa drugim polom, na sve navedene slučajeve, a postojala je i opcija „Nemam ideju“.

Samim tim, *online* anketu popunilo je osamdeset devet studentkinja i studenata, ali se među njima javlja tri studentkinje čiji odgovori neće biti uzeti u razmatranje jer su sa master studija dok je za ispitivanje bilo potrebno da učestvuju isključivo studentkinje i studenti sa osnovnih studija. Prema tome, krajnji broj učesnica i učesnika ankete svodi se na osamdeset šest koji ispunjavaju traženi parametar, a to je da su studentkinje i studenti osnovnih studija Katedre za iberijske studije Filološkog fakulteta u Beogradu, gde su uključene i apsolvantkinje i apsolvanti. Putem grafičkih prikaza predstavljeni su podaci o ispitanicima i rezultati ankete uz objašnjenje u okviru svakog grafikona. Dakle, Grafikon 1 prikazuje pol ispitanika gde je u pitanju znatno veći broj studentkinja nego studenata koji su anketu popunili.

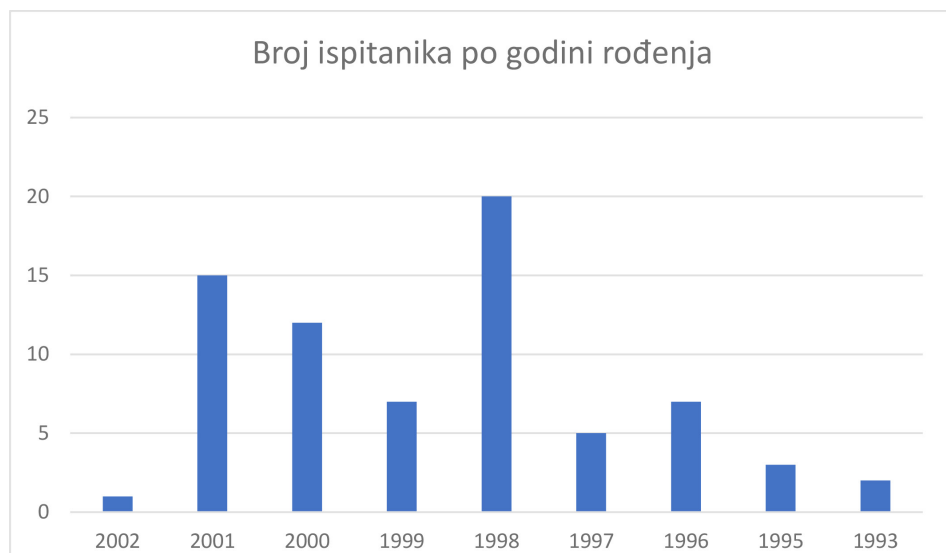
Pol

86 одговора

Grafikon 1. Pol ispitanika

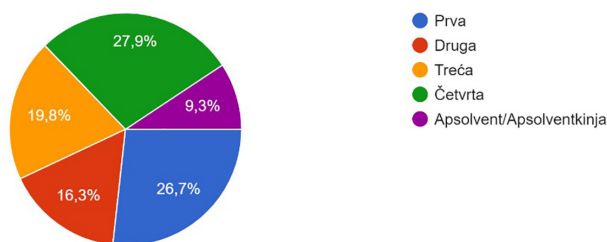
Čak 89,5 procenata, što je sedamdeset sedam ispitanika, izjasnilo se da pripada ženskom polu, dok je samo 8,1 procenat, iliti sedam ispitanika, onih koji su rekli da su muškog pola. Poslednju opciju čine oni koji nisu želeli da se izjasne povodom svoje rodne pripadnosti i njih je 2,3 procenta, odnosno dva ispitanika. Grafikon 2 prikazuje pitanje vezano za uzrast, tj. godinu rođenja koje je popunilo samo njih sedamdeset dvoje jer nije bilo obavezno. Uviđa se da je najviše ispitanika godišta 1998. (čak 20) i 2001. (njih 15), gde nešto manje ima onih 2000. (do 12), a isti broj dele godišta 1999. i 1996. (po 7).

Grafikon 2. Uzrast ispitanika

Za druga godišta ima ih pet ili manje: 1997. (5), 1995. (3), 1993. (2) i 2002. (1). Grafikon 3 prikazuje godinu studija ispitanika. Najviše studentkinja i studenata je popunilo anketu koji pripadaju četvrtoj godini studija, 27,9 procenata, njih dvadeset četvoro, a sledeći su sa prve godine, 26,7 procenata, tj. dvadeset troje. Sličan broj ima treća godina njih sedamnaestoro sa 19,8 procenata, te druga godina sa 16,3 procenta, tj. četrnaestoro.

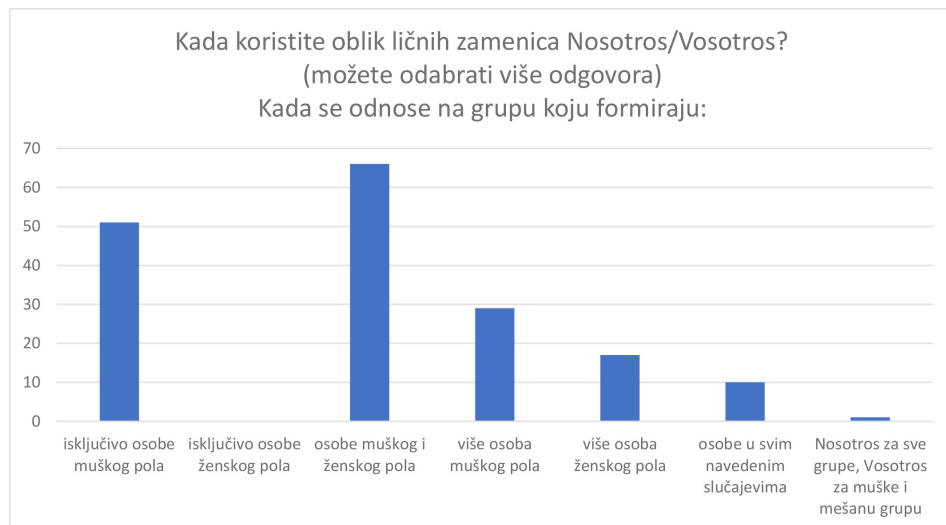
Godina studija
86 одговора

Grafikon 3. Godina studija ispitanika

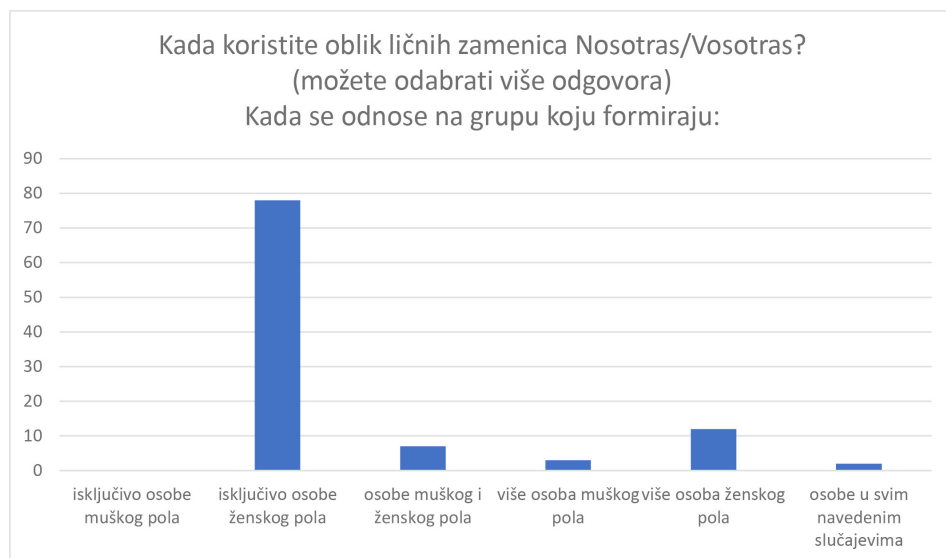
Najmanje ispitanika pripada apsolventima i apsolventkinjama, 9,3 procenata, njih osmoro. Prema tome, uz raznovrsni uzrast i godine studija ispitanika, prelazimo na pitanja istraživanja za stav povodom rodno osetljivih vrsta reči. Grafikon 4 prikazuje

pitanje korišćenja oblika ličnih zamenica *Nosotros/Vosotros* gde se najviše ispitanika odlučilo za opciju kada se ove lične zamenice odnose na grupu koju formiraju kako osobe muškog tako i ženskog pola, 76,7 procenata, njih šezdeset šestoro.

Grafikon 4. Upotreba oblika ličnih zamenica *Nosotros/Vosotros*

Onda sledi grupa za isključivo osobe muškog pola sa 59,3 procenta, pedeset jedan odgovor, kao i ona koja se odnosi na više osoba muškog nego ženskog pola, 33,7 procenata sa njih dvadeset devetoro. Tu se javlja 19,8 procenata, njih sedamnaestoro, za grupu sa više osoba ženskog nego muškog pola, a čak 11,6 procenata, tj. deset osoba je odabralo opciju u svim navedenim slučajevima. Dodat je jedan komentar da se oblik *Nosotros* odnosi na sve grupe, a *Vosotros* na osobe samo muškog, ali i na oba pola. Nijedan ispitanik nije obeležio opciju da se misli na grupu osoba isključivo ženskog pola. S obzirom da su mogli odabrati više odgovora, kombinacija koju su najviše birali, njih dvadeset troje, odnosi se na isključivo osobe muškog pola i na oba pola. Čak devetnaest odgovora je pripadalo opciji kako osobe muškog tako i ženskog pola, a njih trinaestoro je izabralo obe navedene opcije i one vezane za više osoba muškog, te i više osoba ženskog pola. Zanimljivo je da je njih devetoro navelo jedino odgovor u svim navedenim slučajevima, a njih šestoro kada se odnosi na isključivo osobe muškog pola, jednog i drugog, ali i grupu sa više osoba muškog pola. Četvoro njih je odabralo kada se misli isključivo na osobe muškog pola i na grupu više muškog nego ženskog pola, dok tri odgovora slede opciju isključivo muški pol. Dva odgovora ostaju za osobe i jednog i drugog pola, više muškog, te više ženskog pola, a druga dva odgovora za jedne i druge i grupu više osoba muškog pola. Po jedan odgovor javlja se za isključivo muški pol, više muškog i više ženskog pola; isključivo muški pol i više ženskog; oba pola i u svim navedenim slučajevima; kada je više osoba muškog pola; i poslednji je za *Nosotros* kod oba pola, a *Vosotros* za muški pol, kao i za jedan i drugi pol. Grafikon 5 prikazuje pitanje korišćenja oblika ličnih zamenica *Nosotros/Vosotros*.

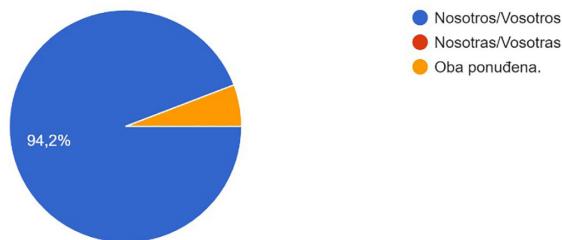

Grafikon 5. Upotreba oblika ličnih zamenica *Nosotras/Vosotras*

Ubedljivo najviše ispitanika je označilo opciju koja se odnosi isključivo na osobe ženskog pola, 90,7 procenata, tj. njih sedamdeset osmoro. Dvanaest ispitanika, odnosno 14 procenata, odabralo je odgovor za grupu više osoba ženskog pola nego muškog, a njih sedmoro, tj. 8,1 procenat, da se odnosi na jedan i drugi pol. Samo njih troje, dakle 3,5 procenata je obeležilo odgovor za više osoba muškog pola, a dvoje, odnosno 2,3 procenta, izabralo je opciju u svim navedenim slučajevima. Nijedan ispitanik nije iskoristio odgovor za grupu osoba isključivo muškog pola. Samim tim, što se kombinacije odgovora tiče šezdeset petoro njih je označilo jedino opciju da se odnose isključivo na osobe ženskog pola. Jedanaest odgovora vezuje se za isključivo osobe ženskog pola i za grupu više osoba ženskog pola, a tri odgovora za oba pola i grupu više osoba muškog pola. Po dva odgovora odnose se na osobe isključivo ženskog pola, ali i oba; u svim navedenim slučajevima; na oba pola; a jedan odgovor je stavljen za grupu više osoba ženskog pola. S tim u vezi kada se uporede Grafikon 4 i 5 može se uvideti da studentkinje i studenti biraju oblik muškog roda, *Nosotros/Vosotros*, kao obeležje muškog pola i neutralnog roda. Tako Grafikon 6 prikazuje koji oblik koriste ispitanici kada je u pitanju grupa pretežno muškog pola i jedna osoba ženskog te se stvara slika o praktičnom korišćenju ovih oblika.

Kada je u pitanju grupa koju formiraju pretežno osobe muškog pola i samo jedna osoba ženskog koji oblik lične zamenice biste iskoristili?

86 одговора

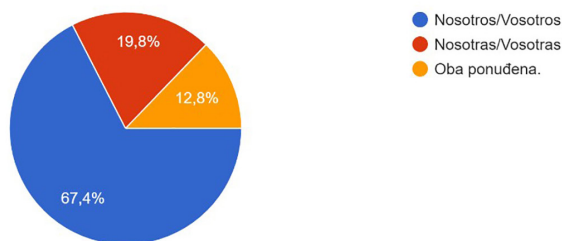

Grafikon 6. Upotreba oblika ličnih zamenica u grupi pretežno muškog pola

Najviše odgovora vezano je za upotrebu opcije *Nosotros/Vosotros*, čak 94,2 procenta, tj. njih osamdeset jedan, a samo 5,8 procenata, pet studentkinja i studenata, odabralo je izbor oba ponuđena odgovora. Grafikon 7 prikazuje koji oblik ličnih zamenica koriste ispitanici kada je u pitanju grupa pretežno ženskog pola sa samo jednom osobom muškog. Najviše njih odabralo je opciju *Nosotros/Vosotros*, kao oblik neutralnog roda, 67,4 procenata, tj. njih pedeset osmoro.

Kada je u pitanju grupa koju formiraju pretežno osobe ženskog pola i samo jedna osoba muškog koji oblik lične zamenice biste iskoristili?

86 одговора

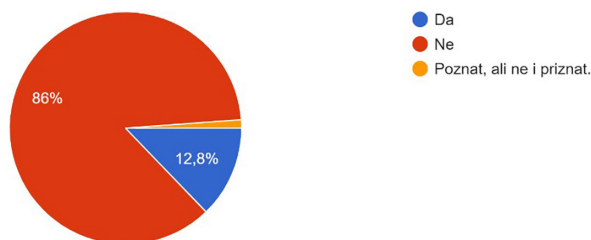

Grafikon 7. Upotreba oblika ličnih zamenica u grupi pretežno ženskog pola

Sličan procenat vezan je za druge dve opcije: oblik *Nosotras/Vosotras*, 19,8 procenata, odnosno njih sedamnaestoro, a za oba ponuđena 12,8 procenata, tj. jedanaest odgovora. Posmatranjem rezultata za Grafikon 6 i 7 može se zaključiti da ispitanici koriste oblik muškog roda kao neutralni čak i u slučaju gde su pretežno prisutne osobe ženskog pola. Grafikon 8 prikazuje oblik *Nosotres/Vosotres* i da li je takav oblik ličnih zamenica poznat ispitanicima.

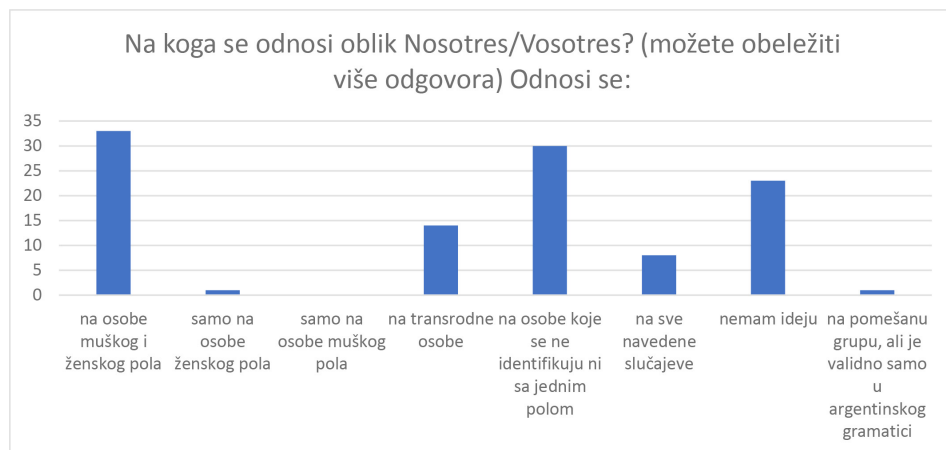
Da li Vam je poznat oblik ličnih zamenica Nosotres/Vosotres?

86 odgovora

Grafikon 8. Poznavanje oblika *Nosotres/Vosotres*

Zanimljivo je da je čak 86 procenata, odnosno sedamdeset četvoro, reklo da im ovaj oblik nije poznat, a samo 12,8 procenata, njih jedanaestoro, da znaju o kom obliku se radi. Dodat je odgovor od strane jedne osobe, koja čini 1,2 procenata, da je u pitanju njoj poznat oblik, ali da nije zvanično priznat. Kao novi predlog neutralnog roda, ovu opciju malo studentkinja i studenata ima na umu učeći španski kao strani jezik. Tako Grafikon 9 prikazuje pitanje i odgovore ispitanika na koga se oblik *Nosotres/Vosotres* odnosi. Sličan broj odgovora vezan je za dve opcije: 38,4 procenta, njih trideset troje odabralo je da se odnosi na osobe muškog i ženskog pola, a 34,9 procenta, tj. tridesetoro je stavilo opciju da se misli na osobe koje se ne identifikuju ni sa ženskim ni sa muškom polom. Čak 26,7 procenata, odnosno dvadeset troje je odgovorilo da nemaju ideju na koga se odnosi ovaj oblik, a njih četrnaestoro, tj. 16,3 procenta da se misli na transrodne osobe. Osmoro je obeležilo opciju za sve navedene slučajeve, 9,3 procenata, a jedna osoba, tj. 1,2 procenta se odlučila za samo osobe ženskog pola. Druga je dodala svoj izbor da se misli na pomešanu grupu, tj. oba pola, ali da je validno samo u argentinskoj gramatici, te da izvan toga ne postoji.

Grafikon 9. Na koga se odnosi oblik *Nosotres/Vosotres*

Što se tiče kombinacije odgovora, najviše je vezano za osobe muškog i ženskog pola, dvadeset četiri odgovora, a čak dvadeset dvoje je obeležilo samo opciju da nemaju ideju. Trinaest odgovora je spojeno sa osobama koje se ne identifikuju ni sa ženskim ni sa muškim polom. Njih sedmero je vezano za ovaj izbor i transrodne osobe, dok je drugih sedam odgovora opredeljeno za sve navedene slučajeve. Petoro je odabralo opciju osoba muškog i ženskog pola, transrodne osobe i one koje se ne identifikuju ni sa jednim polom, dok je njih četvoro izabralo prethodne prve dve opcije bez transrodnih osoba. Po jedan odgovor vezan je za transrodne osobe, one koje se ne identifikuju ni sa jednim polom i za sve navedene slučajeve; samo za osobe ženskog pola i opciju nemam ideju; na transrodne osobe; i poslednji na oba pola, ali da je validno samo u Argentini. Iz ovih odgovora može se uvideti da studentkinjama i studentima nije poznata nepriznata alternativna opcija oblika neutralnog roda premda to predstavlja jednu od aktuelnih tendencija u jeziku.

Samim tim, na kraju ankete gde je bilo moguće napisati komentar u vezi teme stava povodom rodno osetljivih vrsta reči, petoro studentkinja i studenata dopisalo je svoja viđenja. Komentari su povezani sa nelogičnošću stvaranja novih oblika, njihovom neprirodnošću, ali i radoznalosti za definisanjem oblika ličnih zamenica *Nosotres/Vosotres* i kada se ta verzija koristi. Prema tome mogu se izvesti određeni zaključci istraživanja: studentkinje i studenti će se pre opredeliti za jezičku normu i oblik muškog roda kao neutralnog, iako imaju situaciju gde su osobe pretežno ženskog pola sa samo jednom osobom muškog pola. Oblik ženskog roda iskoristiće kada se misli isključivo na osobe ženskog pola, čak i u prethodno spomenutom slučaju dominantnosti ženskog pola, jer to zahteva jezička norma. Novi neprihvaćeni oblik neutralnog roda nije poznat većini ispitanika, kao ni na koga bi mogao da se odnosi jer se pretpostavlja da je za korisnost oblika *Nosotres/Vosotres* većina studentkinja i studenata odgovarala bez posebnog znanja o tome.

Zanimljiva je činjenica, u pogledu na rezultate istraživanja, da je veliki broj ispitanika ženskog pola, a da se nisu opredelili korišćenju rodno ravnopravnog oblika već se odlučuju za tradicionalno učeni oblik muškog roda kao neutralnog. Može se pretpostaviti da se ovakav slučaj događa jer je u pitanju strani jezik te studentkinje i studenti nisu dovoljno sigurni u sopstveno znanje i mogućnost za eksperimentisanjem u upotrebi novih oblika u različitim diskursima. Takođe je interesantno da je najviše ispitanika vezano za prvu i četvrtu godinu studija te se po tom pitanju mogu videti kontrasti u razmišljanju i korišćenju oblika roda u španskom jeziku. Svakako se iz analize može zaključiti da je potrebno dodatno uputiti studentkinje i studente španskog jezika kao stranog u nove težnje u okviru rodno osetljivih vrsta reči. Treba imati u vidu da će oni biti ti koji će u budućnosti dalje prenositi španski jezik kao strani putem direktnog podučavanja jezika ili na neki sličan način, te bi bilo poželjno proširiti informisanost o tendencijama savremenog španskog jezika na temu rodne ravnopravnosti uz znanje o upotrebi rodno osetljivih oblika vrsta reči.

6. ZAKLJUČAK

Promene u jeziku mogu da predstavljaju napredak u društvu, razvijanju zajednice, kulture, obrazovanja, kao i prilagođavanje određenoj novonastaloj situaciji. Takođe može da se javi usporeno uključivanje novina u jeziku u nekim slučajevima, čime se oslikavaju poteškoće adaptacije. Tada izražavanje roda prikazuje stepen prepravki jezika koji je potreban u skladu sa emancipacijom društva. Položaj žena neminovno se dovodi u vezu sa jezikom i na taj način otvara razne mogućnosti za poboljšanje pozicije u lokalnoj zajednici, ali i šire. Iako menjanje jezika u pogledu roda nekima može izgledati kao nebitan korak ili nedovoljno veliki za istinsku promenu društvenog položaja žena, neophodno je načiniti te korake kakvim god se prikazali. Postojanje muškog i ženskog roda u jezicima donekle započinje adaptaciju jezika novim društvenim okolnostima gde se žena ne može vezati samo za određene poslove, način govora, manire i slično. U španskom jeziku javljaju se prerade u raznim jezičkim sferama, a podsticaj i uticaj ka tome se može pripisati jakom glasu žena koje se sve više uključuju u borbu za svoja prava u Španiji i u latinoameričkim zemljama. Ipak, osmatrajući trenutnu situaciju žena u društvu može se predstaviti kakvo je razmišljanje povodom smanjenja diskriminacije u okviru jezičkog poimanja roda.

Nisu svi blagonakloni prema promenama, a pogotovo ne u jeziku jer stariji govornici uglavnom pokazuju otpor prema uvođenju novina u svoj govor. Zanimljivo je tu osvrnuti se na pojam novina i rodne ravnopravnosti koja se prečesto ne podrazumeva i vezuje se za moderne hirove. Rodna izmena možda najčešće dolazi do sputavanja zato što se dešava da se ne sagledavaju obe strane i potrebe jednog i drugog pola. Kada je u pitanju smanjivanje rodne diskriminacije moglo bi se očekivati da se na prepreku nailazi kod osoba muškog pola. Međutim, prema istraživanju u ovom radu na osnovu većeg broja ispitanica ženskog pola može se primetiti da studentkinje nisu uvek koristile rodno ravnopravni oblik već su se držale okvira jezičkih normi, što svakako ne znači da nisu za veću ravnopravnost u jeziku. Treba uzeti u obzir da je u okviru analize istraživani španski jezik kao strani i da se zbog toga odnos prema rodnoj ravnopravnosti možda neće poklapati sa onim kao za maternji jezik. Pored toga, može se pretpostaviti da će se slika povodom ispitivanja stranog jezika i odnosa prema rodu zapravo prikazati u svom sličnom svetlu i kod maternjeg. Ostaje da se vidi u budućnosti koji je stav nastavnog kadra povodom upotrebe rodno osetljivih vrsta reči i tendencija savremenog španskog jezika na temu rodne ravnopravnosti. Uz slično istraživanje ispitivanjem nastavnica i nastavnika španskog jezika kao stranog na svim nivoima obrazovanja, a posebno na fakultetu, mogla bi se uokviriti situacija povodom stava o rodno osetljivim vrstama reči u španskom jeziku u Srbiji. Do tada bi bilo prikladno postaviti pitanje o položaju roda u španskom jeziku u školama, kako bi se učenici i učenice zapitali šta o tome misle. Buduća istraživanja bi takođe mogla da se osvrnu na povezanost stava prema jezičkim promenama, te na koji način i u kojoj meri te promene utiču na ravnopravnost i koje to implikacije ima u širem društvenom kontekstu.

LITERATURA

- Balmaseda Maestu, E. 2019. En torno a un uso no discriminatorio del género gramatical español. *Roczniki Humanistyczne LXVII* 5, 55–77.
- Barrera Linares, L. 2019. Relación género/sexo y masculino inclusivo plural en español. *Literatura y Lingüística* 40, 327–354.
- Blumberg, R. L. 2007. Gender bias in textbooks: a hidden obstacle on the road to gender equality in education. *Paper commissioned for the EFA Global Monitoring Report 2008, Education for All by 2015: will we make it*, 1–54.
- Đuričić, M. 2016. *Kritički pristup sadržaju udžbenika za španski kao strani jezik u Srbiji sa aspekta roda*. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. Neobjavljena doktorska disertacija.
- Đuričić Gnjatović, M. 2017. Rodni stereotipi u udžbenicima za španski kao strani jezik za adolescente i mlade u obrazovnom sistemu Srbije. *Књижевство: часопис за студије књижевности, рода и културе* 7, 1–19.
- Echeverria, B. 2003. Language ideologies and practices in (en)gendering the Basque nation. *Language in Society* 32, 383–413.
- Filipović, J. 2009. Rodno osetljive jezičke politike: teorijske postavke i metodološki postupci. *Analitički fakulteta* 21, 109–127.
- Filipović, J. 2011. Rod i jezik. U I. Milojević i S. Markov (ur.) *Uvod u rodne teorije*. Novi Sad: Centar za rodne studije, 409–423.
- Gal, S. 1978. Peasant Men Can't Get Wives: Language Change and Sex Roles in a Bilingual Community. *Language in Society* 7(1), 1–16.
- Lagares Díez, X. C. 2004. Propuestas para la enseñanza del sistema del género gramatical español a hablantes de portugués. *Actas del I Simposio de Didáctica del Español para Extranjeros, Río de Janeiro*, 439–451.
- Lakoff, R. 1973. Language and Woman's Place. *Language in Society* 2(1), 45–80.
- Liceras, J. M. 2009. La morfología léxica del español y el llamado problema lógico de la adquisición del lenguaje no nativo. U D. Serrano-Dolader, M. A. Martín Zorraquino y J. F. Val Álvaro (eds.) *Morfología y español como lengua extranjera (E/LE)*. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza, 21–66.
- Lieberman, D. I. 2010. Adquisición del género gramatical en español L2: ¿En qué estadio se fija el parámetro?. *IV Congreso Internacional de Letras*, 1576–1580.
- Mendivil Giró, J. L. 2020. El masculino inclusivo en español. *Revista Española de Lingüística* 50(1), 35–64.
- Plut, D. 2004. Socijalizacijski obrasci udžbenika i rodni stereotipi. *Regionalna strateška konferencija „Prevazilaženje rodni stereotipa u osnovnom obrazovanju“*. Budva: Foundation Open Society Institute, Predstavništvo u Crnoj Gori, 35–52.
- Rosenblat, Á. 1962. Morfología del género en español. *Nueva Revista de Filología Hispánica* XVI 1(2), 31–80.
- Schroten, J. 2001. El género del nombre y su interpretación. *Moenia* 7, 111–122.
- Scotto, V. 2020. Apuntes sobre ciertas resistencias en el lenguaje: el género del español. *Descentrada* 4(2), e120. [Internet]. Dostupno na: <https://www.descentrada.fahce.unlp.edu.ar/article/view/DESe120/12561> [03.03.2021].
- Stojanović, I. 2014. *Seksizam, rodni stereotipi i uloge u tri udžbenika španskog kao*

- stranog jezika: Kritička analiza fotografija i ilustracija*. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. Neobjavljen master rad.
- Sunderland, J. 2006. Approaches to gender and language research. U J. Sunderland (ed.) *Language and Gender*. New York: Routledge, 179–195.
- Swann, J. 2003. Schooled Language: Language and Gender in Educational Settings. In J. Holmes and M. Meyerhoff (eds.) *The Handbook of Language and Gender*. Maiden, MA: Blackwell Publishing Ltd, 624–644.
- Vujović, M. N. 2019. *Problemi u procesu učenja izazvani negativnim transferom u pisanoj produkciji srpskih studenata koji uče dva tipološki srodna jezika: slučaj italijanskog kao L2 i španskog kao L3*. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. Neobjavljena doktorska disertacija.
- Zuluaga Jaramillo, L. S. 2016. La enseñanza del género gramatical en español como segunda lengua. *Sophia* 12(2), 207–215.

PRILOG

Online anketa (link za pristup: <https://forms.gle/bJuQsSifTpCLso546>)

I – Stav prema rodno osetljivim vrstama reči kod studenata španskog jezika kao stranog

Pred Vama je anonimni upitnik koji će poslužiti isključivo za istraživanje u okviru rada Dunje Brankov na doktorskim studijama. Nema tačnih i netačnih odgovora već popunjavate anketu prema svom iskustvu i nahođenju. Za izradu ankete potrebno Vam je oko 7 minuta. Ukoliko imate nekih pitanja ili želite da pristupite rezultatima istraživanja možete se obratiti putem elektronske pošte dunjabra@gmail.com autorki ispitivanja. Hvala unapred!

II – Opšti podaci:

1. Pol: ☐ muški ☐ ženski ☐ Ne želim da se izjasnim. ☐ Ostalo (lično navođenje).
2. Godina rođenja: (opciono).
3. Godina studija: ☐ Prva ☐ Druga ☐ Treća ☐ Četvrta ☐ Apsolvent/Apsolventkinja ☐ Ostalo.

III – Slučaj rodno osetljivih ličnih zamenica

Pažljivo pročitajte pitanja i odgovore te odaberite one koji Vam se čine najadekvatnijim prema Vašim preferencijama u okviru korišćenja španskog jezika.

4. Kada koristite oblik ličnih zamenica Nosotros/Vosotros? (možete odabrati više odgovora):

- ☐ Kada se odnose na grupu koju formiraju isključivo osobe muškog pola.
- ☐ Kada se odnose na grupu koju formiraju isključivo osobe ženskog pola.
- ☐ Kada se odnose na grupu koju formiraju kako osobe muškog pola tako i osobe ženskog pola.

- ☐ Kada se odnose na grupu u kojoj ima više osoba muškog pola nego ženskog.
- ☐ Kada se odnose na grupu u kojoj ima više osoba ženskog pola nego muškog.
- ☐ U svim navedenim slučajevima.
- ☐ Ostalo.

5. Kada koristite oblik ličnih zamenica Nosotras/Vosotras? (možete odabrati više odgovora):

- ☐ Kada se odnose na grupu koju formiraju isključivo osobe muškog pola.
- ☐ Kada se odnose na grupu koju formiraju isključivo osobe ženskog pola.
- ☐ Kada se odnose na grupu koju formiraju kako osobe muškog pola tako i osobe ženskog pola.
- ☐ Kada se odnose na grupu u kojoj ima više osoba muškog pola nego ženskog.
- ☐ Kada se odnose na grupu u kojoj ima više osoba ženskog pola nego muškog.
- ☐ U svim navedenim slučajevima.
- ☐ Ostalo.

6. Kada je u pitanju grupa koju formiraju pretežno osobe muškog pola i samo jedna osoba ženskog koji oblik lične zamenice biste iskoristili?:

○ Nosotros/Vosotros ○ Nosotras/Vosotras ○ Oba ponuđena. ○ Ostalo.

7. Kada je u pitanju grupa koju formiraju pretežno osobe ženskog pola i samo jedna osoba muškog koji oblik lične zamenice biste iskoristili?:

○ Nosotros/Vosotros ○ Nosotras/Vosotras ○ Oba ponuđena. ○ Ostalo.

8. Da li Vam je poznat oblik ličnih zamenica Nosotres/Vosotres?: ○ Da ○ Ne ○ Ostalo.

9. Šta mislite na koga se odnosi oblik Nosotres/Vosotres? (možete odabrati više odgovora):

- ☐ Na osobe muškog i ženskog pola.
- ☐ Samo na osobe ženskog pola.
- ☐ Samo na osobe muškog pola.
- ☐ Na transrodne osobe.
- ☐ Na one koje se ne identifikuju kao osobe ženskog niti muškog pola.
- ☐ Na sve navedene slučajeve.
- ☐ Nemam ideju.
- ☐ Ostalo.

10. Ukoliko imate neki komentar, budite slobodni da napišete. (opciono).

SUMMARY

ATTITUDE TOWARDS GENDER-SENSITIVE WORDS IN SPANISH AS A FOREIGN LANGUAGE: RESEARCH AT THE DEPARTMENT OF IBERIAN STUDIES, FACULTY OF PHILOLOGY

The theoretical part of the paper shows the state of gender within the language in Serbia and Spain, as well as the Spanish language and gender equality within it. Gender is showcased in Spanish and basic changes are presented, but also the problem of neutral gender and how to solve this novelty by introducing letter changes. Before the research, the case of learning Spanish as a foreign language in Serbia and teaching gender is depicted. The research itself is related to the undergraduate students of the Department of Iberian Studies at the Faculty of Philology in Belgrade. Through an online survey eighty-six of them were questioned regarding their attitude in the case of gender-sensitive types of words in Spanish with examples of the forms of personal pronouns *Nosotros/Vosotros*, *Nosotras/Vosotras*, as well as the unacknowledged form *Nosotres/Vosotres*. In the presented situations in the survey, the students confirmed the assumption of the research that they would turn to the male gender as neutral, even in the case where the group was formed mainly of females with one male. Very little knowledge of the new neutral form *Nosotres/Vosotres* and to whom it refers to has also been demonstrated. Some of the conclusions are that it is necessary to broaden the horizons of those who learn Spanish as a foreign language and to guide them in the diversity that occurs within the language. Additional research should be conducted at the level of other Faculties of Philology in Serbia.

KEYWORDS: Spanish, gender-sensitive words, male and female, *Nosotros/Vosotros*, *Nosotras/Vosotras*, *Nosotres/Vosotres*.

ARTICLE INFO:

Originalni naučni rad
 Primljen: 9. marta 2021.
 Ispravljen: 27. aprila 2021.
 Prihvaćen: 8. maja 2021.